

ОГЛЯД НАУКОВИХ ЗАХОДІВ ТА ОБГОВОРЕНЬ З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ НАУКОВОЇ СФЕРИ

В. С. ЩЕРБИНА,

доктор юридичних наук, професор, академік
НАПрН України, завідувач кафедри
господарського права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

КОДИФІКАЦІЯ ЧИ ДЕКОДИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ЯКИЙ ШЛЯХ ОБРАТИ?

Як відомо, право є регулятором суспільних відносин. Але яких відносин – реальних чи віртуальних? Зрозуміло, що реальних. Господарський кодекс України регулює ті суспільні відносини, що склалися в економіці країни.

Не важливо сьогодні, якій ідеології належить вчення про базис і надбудову, але те, що право – це надбудова над економікою, це істина. Безумовно, право теж справляє певний вплив на економіку, але те, що з Цивільним кодексом ми побудуємо ринкову економіку, викликає великі сумніви.

Кодифікація законодавства – це найбільш досконалий, природний і органічний для розвинених нормативно-законодавчих систем вид правотворення. Завдяки кодифікації забезпечується **єдине, узгоджене і упорядковане** нормативне врегулювання певних суспільних відносин. Тим самим досягається розвиток всього нормативного матеріалу.

Для господарського законодавства кодифікація важлива ще й тим, що жодна з галузей українського законодавства в силу об'єктивних причин не нараховує такої величезної кількості нормативно-правових актів (передусім, законів і постанов Уряду, не кажучи вже про так зване відомче законодавство). Тому завданням кодифікації господарського законодавства має бути вироблення і закріплення загальних засад господарювання і відповідно – загальних принципів господарського законодавства з тим, щоб привести до єдиного знаменника економічні, організаційні та правові засади регулювання суспільних відносин у різних сферах і галузях господарювання.

Кодифікація господарського законодавства в країні в силу різних причин і обставин не була здійснена належним чином, і ми це визнавали з самого початку прийняття ГК України.

Крім того, негативне ставлення до ГК України, яке намагалися створити у суспільстві (у першу чер-

гу, серед правників) певні юридичні кола, призвели до того, що часто:

1) нормативно-правові акти, що приймалися після прийняття ГК України, не узгоджувалися з його положеннями;

2) одночасно з прийняттям актів поточного законодавства не вносилися відповідні зміни до ГК України.

Проблеми, які ми сьогодні розглядаємо, насправді виходять за межі скасування ГК України. Їх треба ставити ширше: а що прийде на заміну тим нормам ГК України, які будуть скасовані? До яких законів будуть «перенесені» інші норми ГК України? До ЦК України? Так кодекс, за твердженням цивілістів, не може містити і публічні, і приватні норми одночасно!

А в якому законі будуть положення щодо засобів державного впливу на економіку (чи вони вже не потрібні?), щодо економічної політики держави, **існуючих** організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, щодо господарських об'єднань, щодо адміністративно-господарських санкцій, щодо спеціальних режимів господарювання тощо? В принципі, рішення можна було б знайти шляхом прийняття відповідного закону, що містив би лише публічно-правові норми, але ж тоді буде розірвано взаємозв'язок і взаємообумовленість майнових і організаційних відносин, правове регулювання яких лише в єдності спроможне дати відповідний позитивний ефект.

Важливою тенденцією розвитку змісту зарубіжного приватного права є те, що ми спостерігаємо його певну «комерціалізацію», яка полягає у виділенні (у тому числі з цивільного законодавства) норм комерційного спрямування і у формуванні комерційних (торгових) кодексів (законів). Досить назвати лише прийняті або оновлені за останні 25 років комерційні кодекси європейських країн: Словаччини і Чехії (1991 р.), Латвії (2000 р.), Франції (2000, 2007 рр.), Туреччини (2011 р.), Бельгії (2013 р.), Естонії

(2015 р.), нарешті Підприємницький кодекс РК (2015 р.) тощо, для того, щоб усвідомити реальність і невідворотність цього процесу.

Тому, якщо виходити із заявленої Міністерством юстиції України назви проекту «Розробка Концепції модернізації правового регулювання умов ведення бізнесу в Україні» (правда, що ж є **конкретним** предметом регулювання, з цієї назви не зрозуміло), то на наш погляд, мова має йти про розробку концепції, а потім – і проекту **Комерційного кодексу України**.

Та ж декодифікація господарського законодавства (як і дерегуляція, що ще гірше), яку нам пропонують – це шлях «в нікуди», який приведе до безладу, хаосу і неузгодженості в правовому регулюванні господарської діяльності.

Нагадаю, що префікс *де-* означає: 1) видалення, скасування, припинення, усунення чого-небудь, або зворотну дію; 2) рух униз, зниження чого-небудь, занепад.

Не хотілося б, щоб це було ще одним наслідком так званих «реформ» нинішнього Уряду.

Аналізуючи сучасний стан «гібридної» війни, розгорнутої проти ГК України, слід відзначити, що вона характеризується:

– *декларативними заявами* (як заявляють представники цивілістичної науки, прийняття ГК України – це «повернення до середньовіччя» або «рудимент планово-адміністративної системи»). От тільки з історичними періодами тут щось не гаразд;

– *спекуляціями* (як приклад, називають скасування Торгових кодексів в Італії – 1942 р. (період фашистського режиму Беніто Муссоліні), в Португалії – 1966 р. (при владі в цей час був профашистський диктатор Салазар). Невже ми маємо наслідувати ці приклади?;

– *інсинуаціями* (ГК України, заявляють представники Міністерства юстиції, породжує корупцію, хоча жодного конкретного прикладу не наводять. Та й звідки його взяти?);

– *лукавством* (замовчування прийняття низки комерційних (торгових) кодексів у сучасний період, у тому числі у постсоціалістичних державах, які стали на шлях ринкових перетворень);

– *гіперболізацією* ролі і значення ЦК України в регулюванні суспільних відносин в сучасній економіці, яка ще не набула ознак ринкової.

Тому єдиним шляхом створення належних правових умов ведення бізнесу в Україні як українськими, так і іноземними суб'єктами господарювання є модернізація господарського законодавства із збереженням його кодифікованої форми. Якою їй бути – Господарським, Комерційним, Економічним чи Підприємницьким кодексом – зрештою, питання другорядне. Важливо те, яким буде зміст модернізованого кодексу і наскільки він втілюватиме в собі європейські і світові правові стандарти і принципи господарської діяльності.